

شناسایی عوامل موثر بر شکل گیری حس تعلق به مدرسه در دانش آموزان دوره اول متوسطه از دیدگاه دبیران

عرفان کاظمی^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۰۳/۰۱

چکیده

پژوهش حاضر با هدف شناسایی عوامل موثر بر شکل گیری حس تعلق به مدرسه در دانش آموزان دوره اول متوسطه از دیدگاه دبیران صورت گرفت. این پژوهش، از منظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت محتوایی کیفی است. جهت گردآوری داده‌ها، از روش مصاحبه غیرساختارمند استفاده شده و نتایج آن، با بکاربست، روش تحلیل مضمون (تم) در سه محور کدهای اولیه، سازمان دهنده و فراگیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل ۳۲ نفر از سرگروه‌های درسی و معلمان سرآمد استان اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. این جامعه دارای شاخص‌های ورودی شامل سابقه بیش از ۵ سال کار در دوره متوسطه، عضویت در گروه‌های درسی، داشتن مقالات یا تألیفات در حوزه تعلق به مدرسه و داشتن حداقل مدرک کارشناسی بود. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری هدفمند بود و این عمل تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ که در پژوهش حاضر، پس از انجام ۱۲ مصاحبه، اشباع نظری اتفاق افتاد. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که ۷۰ کد باز در قالب ۱۲ مضمون سازمان دهنده طبقه بندی شده و این ۱۲ مضمون در قالب ۶ محور اصلی تعریف شدند. طبق نتایج به دست آمده می‌توان اذعان داشت که بهبود و ارتقا حس تعلق به مدرسه می‌تواند از بسیاری از مشکلات رفتاری هیجانی جلوگیری کرده و زمینه را برای توسعه فردی و سازمانی در ساحت‌های مختلف فراهم آورد.

واژگان کلیدی

حس تعلق، مدرسه، دانش آموزان دوره اول متوسطه

۱. کارشناس (دبیری عربی)، آموزش و پرورش، اردبیل، ایران.

مقدمه

در عصر حاضر، با پیشرفت‌های شتابان در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، توجه به عوامل مؤثر بر حس تعلقی به مدرسه به عنوان یکی از کلیدی‌ترین مؤلفه‌های موفقیت تحصیلی و رشد اجتماعی دانش‌آموزان، بیش از پیش اهمیت یافته است. تعلقی به مدرسه یک حالت روانشناسی است که در آن دانش‌آموزان احساس می‌کنند خود و دیگر دانش‌آموزان تحت حمایت و مراقبت مدرسه هستند (شوچت و اسمیت^۱، ۲۰۱۹)؛ به عبارت دیگر تعلقی به مدرسه عبارت است از اینکه دانش‌آموزان چه احساسی نسبت به مدرسه خود دارند و تعلقی که با همسالان، معلمان و کادر آموزشی مدرسه برقرار می‌کنند چگونه است (یون^۲ و همکاران، ۲۰۲۱). تعلقی به مدرسه در مطالعات مختلف با عنوان‌های دیگری همچون تعهد به مدرسه، پیوند با مدرسه و دلبستگی به مدرسه توصیف شده است. این احساس مربوط به دانش‌آموزانی است که فکر می‌کنند در مدرسه مورد مراقبت قرار می‌گیرند و به مدرسه خود احساس تعلقی دارند و در مدرسه به شکلی موفق عمل می‌کنند (برون و ایوانز^۳، ۲۰۱۷). کارچر^۴ (۲۰۱۰) احساس تعلقی به مدرسه را اعمالی می‌داند که سبب سازگار شدن دانش‌آموز در انجام دادن یک فعالیت خاص می‌شود و این اعمال سبب افزایش احساس راحتی، خوب بودن و کاهش اضطراب دانش‌آموزان می‌شود که دارای شش مولفه است: احساس به مدرسه، مشارکت در اجتماع، ارتباط فرد با مدرسه، مشارکت علمی، حمایت معلم، رعایت احترام و عدالت (ابولقاسمی نجف آبادی، ۱۳۹۲). برخورداری از احساس تعلقی به مدرسه علاوه بر ایجاد محیطی سالم برای نوجوانان در راستای کسب شخصیت مستقل و اجتماعی شدن بازده‌های تحصیلی مثبت نیز دارد. در تعاریف مبتنی بر دیدگاه زیست بوم شناسانه یا مبتنی بر بعد اجتماعی، احساس تعلقی به صورت عمومی، توصیف کیفیت ارتباطات در سطح جامعه و به صورت اختصاصی به عنوان دیدگاه افراد که باعث افزایش پیوند آنها با محیط مدرسه می‌شود، تعریف می‌گردد (لیبی^۵، ۲۰۱۲).

حس تعلقی به مدرسه به عنوان یک عامل کلیدی در موفقیت تحصیلی و بهبود کیفیت زندگی دانش‌آموزان، تأثیرات عمیقی بر انگیزش، تعاملات اجتماعی و رشد عاطفی آنان دارد. این حس نه تنها بر میزان یادگیری و عملکرد تحصیلی تأثیر می‌گذارد، بلکه می‌تواند به عنوان یک فاکتور مؤثر در پیشگیری از مشکلات روانی و اجتماعی دانش‌آموزان عمل کند. تحقیقات متعدد نشان می‌دهند که دانش‌آموزانی که احساس تعلقی قوی‌تری به محیط مدرسه دارند، معمولاً از عملکرد تحصیلی بالاتری برخوردارند و کمتر در معرض مشکلات روانی قرار می‌گیرند (شریفی و همکاران، ۱۳۹۶). به علاوه، احساس تعلقی زمینه ساز تصمیم‌گیری‌های فرد درباره تنظیم ارتباط خود با محیط و یا امر خاصی است؛ بنابراین احساس تعلقی نقطه فرایندی است که طی آن فرد نسبت به مکان، شی و یا امری احساس تعهد و مسئولیت پیدا می‌کند، به نوعی که موجب احساس مثبت نسبت به محیط و یا امر مورد نظر می‌شود (ارسلان^۶، ۲۰۱۸). در پژوهش‌های مختلفی به

¹ Shochet and smyth

² Yuen

³ Brown & Evans

⁴ Karcher

⁵ Libi

⁶ Arslan

بررسی احساس تعلق به مدرسه و کارکردهای آن در میان دانش‌آموزان پرداخته شده است هاتچل و مارکس^۱ (۲۰۲۰) نیز مشخص نمودند با بهبود احساس تعلق به مدرسه می‌توان بسیاری از رفتارهای منفی از جمله مصرف دارو، در میان آنان را کنترل نمود. ژو و ژیانو (۲۰۲۰) نیز مشخص نمودند احساس تعلق به مدرسه سبب کاهش میزان فرسودگی تحصیلی می‌گردد. ون ولترز و مولر (۲۰۱۹) در پژوهش خود مشخص نمودند احساس تعلق به مدرسه ضمن بهبود یادگیری سبب ارتقاء عملکرد دانش‌آموزان می‌گردد و انگیزه تحصیلی را در آنها افزایش می‌دهد.

توجه به این مسأله به ویژه در دوره اول متوسطه که دانش‌آموزان با تغییرات هویتی و اجتماعی زیادی روبرو هستند، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. با این حال، در بسیاری از نظام‌های آموزشی، به ویژه در کشور ما، حس تعلق به مدرسه به عنوان یک مشکل جدی در بین دانش‌آموزان مطرح است. دلایل این وضعیت می‌تواند شامل فشارهای تحصیلی، عدم حمایت اجتماعی از سوی معلمان و والدین و کیفیت پایین تجربیات یادگیری باشد که به ایجاد حس بیگانگی و انزوا در محیط مدرسه منجر می‌شود (عصاره و همکاران، ۱۴۰۱). در واقع، نظام‌های آموزشی سنتی که بر روش‌های تدریس خطی و انتقال مستقیم اطلاعات تأکید دارند، غالباً نتوانسته‌اند فضایی ایجاد کنند که حس تعلق را در دانش‌آموزان تقویت کند. حسین مردی و همکاران (۱۴۰۰) بر این باورند که اشتیاق تحصیلی و تعلق به مدرسه با موفقیت تحصیلی ارتباط معناداری دارند. این امر حاکی از آن است که عدم توجه به حس تعلق می‌تواند به کاهش انگیزه و عملکرد تحصیلی منجر شود و در نهایت تأثیرات منفی بر سلامت روان دانش‌آموزان داشته باشد. علاوه بر این، پژوهش‌های دیگر نیز نشان می‌دهند که کیفیت تجارب یادگیری و نگرش به برنامه درسی می‌تواند به شدت بر حس تعلق به مدرسه تأثیر بگذارد. در این راستا، مطالعه پیری و همکاران (۱۳۹۸) بر نقش واسطه‌ای نگرش به برنامه درسی در ارتباط بین کیفیت تجارب یادگیری و حس تعلق به مدرسه تأکید می‌کند. این یافته‌ها نشان می‌دهند که ایجاد محیط‌های یادگیری مثبت و حمایت‌گر می‌تواند به تقویت حس تعلق و در نتیجه بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان منجر شود. از سوی دیگر، روش‌های نوین آموزشی که بر یادگیری فعال و مشارکتی تأکید دارند، می‌توانند به تقویت حس تعلق در دانش‌آموزان کمک کنند. به عنوان مثال، پژوهش کهربائی کلخوران علیا و همکاران (۱۴۰۰) نشان داد که گشتالت درمانی گروهی می‌تواند به افزایش حس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان کمک کند. این موضوع به وضوح حاکی از آن است که توجه به رویکردهای نوین آموزشی و روانشناختی می‌تواند در ارتقاء حس تعلق به مدرسه مؤثر باشد. با این حال، علی‌رغم اهمیت این موضوع در نظام‌های آموزشی، مطالعات پیشین عمدتاً به بررسی اثرات حس تعلق بر عملکرد تحصیلی و سلامت روان دانش‌آموزان پرداخته‌اند و کمتر به شناسایی دقیق عوامل مؤثر بر شکل‌گیری این حس از دیدگاه دبیران توجه شده است. در این راستا، پژوهش حاضر با عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر شکل‌گیری حس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان دوره اول متوسطه از دیدگاه دبیران» به دنبال پر کردن این خلأ پژوهشی است. هدف اصلی این تحقیق شناسایی و تحلیل عواملی است که می‌تواند بر حس تعلق به مدرسه تأثیر بگذارد و در نهایت به طراحی و اجرای برنامه‌های آموزشی مؤثرتری منجر شود.

¹ Hatchel & Marx

مبانی نظری

احساس تعلق به مدرسه یکی از مفاهیم کلیدی و بنیادین در زمینه‌ی آموزش و یادگیری است که تأثیرات عمیقی بر پیشرفت تحصیلی، اجتماعی و عاطفی دانش‌آموزان دارد. این احساس به عنوان یک نیاز اساسی انسانی در نظر گرفته می‌شود که می‌تواند انگیزه، رفتار و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد (استرمن^۱، ۲۰۰۰). در واقع، احساس تعلق به مدرسه به طور مستقیم با کیفیت تجربه‌ی تحصیلی و اجتماعی دانش‌آموزان مرتبط است و می‌تواند به عنوان یکی از عوامل تعیین‌کننده در موفقیت تحصیلی و اجتماعی آنان به شمار آید.

۱. تعریف و ابعاد احساس تعلق

احساس تعلق به مدرسه به معنای احساس ارتباط و تعلق خود با محیط مدرسه و اعضای آن است. این مفهوم شامل ابعاد مختلفی از جمله تعلق اجتماعی، تعلق عاطفی و تعلق شناختی می‌باشد (شمس، ۱۴۰۱). تعلق اجتماعی به روابط مثبت و سازنده با هم‌کلاسی‌ها و معلمان اشاره دارد. در این راستا، روابط بین فردی در مدرسه می‌تواند به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر احساس تعلق شناخته شود. بر اساس تحقیقات انجام شده، دانش‌آموزانی که در محیط‌های اجتماعی مثبت و حمایتی قرار دارند، معمولاً احساس تعلق بیشتری به مدرسه دارند و این امر به نوبه خود بر کیفیت یادگیری و تعاملات اجتماعی آنها تأثیر می‌گذارد. تعلق عاطفی به احساس امنیت و حمایت عاطفی در محیط مدرسه مربوط می‌شود. این بعد از احساس تعلق به ویژه در دوران نوجوانی که تغییرات عاطفی و اجتماعی زیادی در زندگی فرد رخ می‌دهد، اهمیت بیشتری پیدا می‌کند. به عنوان مثال، نوجوانانی که احساس می‌کنند در مدرسه مورد توجه و حمایت قرار دارند، معمولاً با اعتماد به نفس بیشتری در فعالیت‌های گروهی شرکت می‌کنند و از فرآیند یادگیری خود لذت می‌برند. تعلق شناختی نیز به درک و پذیرش ارزش‌ها و اهداف آموزشی مدرسه اشاره دارد. در واقع، اگر دانش‌آموزان ارزش‌ها و اهداف مدرسه را به عنوان ارزش‌های شخصی خود در نظر بگیرند، این امر می‌تواند به تقویت احساس تعلق آنها کمک کند و در نتیجه، عملکرد تحصیلی آنها را بهبود بخشد. در این راستا، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که احساس تعلق به مدرسه می‌تواند به عنوان یک پیش‌بینی‌کننده قوی برای موفقیت تحصیلی و سلامت روانی دانش‌آموزان در نظر گرفته شود؛ به عبارت دیگر، اگر دانش‌آموزان احساس کنند که در محیط مدرسه جایی دارند و مورد پذیرش و حمایت قرار می‌گیرند، این احساس می‌تواند به آنان انگیزه بیشتری برای تلاش و پیشرفت در تحصیل بدهد (رضایی، ۱۳۹۵).

۲. تأثیرات احساس تعلق بر عملکرد تحصیلی

تحقیقات نشان می‌دهند که احساس تعلق به مدرسه می‌تواند تأثیرات مثبتی بر عملکرد تحصیلی داشته باشد. دانش‌آموزانی که احساس تعلق بیشتری دارند، معمولاً از انگیزه بالاتری برای یادگیری برخوردارند و بهتر با چالش‌های تحصیلی مواجه می‌شوند (کارچر^۲، ۲۰۱۰). این دانش‌آموزان همچنین تمایل بیشتری به مشارکت در فعالیت‌های مدرسه‌ای و اجتماعی دارند که خود می‌تواند به افزایش احساس تعلق و تقویت روابط اجتماعی کمک کند (لیبی، ۲۰۱۲). به طور کلی، این دانش‌آموزان در مقایسه با همتایان خود که احساس تعلق کمتری دارند، معمولاً نمرات بهتری

¹ Osterman

² Karcher

کسب می‌کنند و در فعالیت‌های کلاسی و فوق‌برنامه بیشتر شرکت می‌کنند. این نکته حائز اهمیت است که احساس تعلق نه تنها می‌تواند به بهبود عملکرد تحصیلی منجر شود، بلکه می‌تواند به کاهش استرس و اضطراب مرتبط با تحصیل نیز کمک کند. دانش‌آموزانی که احساس تعلق بالایی به مدرسه دارند، معمولاً در مواجهه با فشارهای تحصیلی و اجتماعی بهتر عمل می‌کنند و این امر به نوبه خود می‌تواند منجر به افزایش رضایت از زندگی و بهبود سلامت روانی آنان شود (موسوی، ۱۳۹۷)؛ بنابراین، ایجاد یک محیط آموزشی که در آن دانش‌آموزان احساس تعلق کنند، می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر برای بهبود عملکرد تحصیلی و اجتماعی آنان در نظر گرفته شود.

۳. عوامل مؤثر بر احساس تعلق

عوامل متعددی بر احساس تعلق به مدرسه تأثیرگذار هستند. از جمله‌ی این عوامل می‌توان به کیفیت روابط میان دانش‌آموزان و معلمان، جو مدرسه و فرهنگ سازمانی اشاره کرد (کوسگروگلو و همکاران^۱، ۲۰۱۴). تحقیقات نشان می‌دهند که معلمان نقش بسیار مهمی در ایجاد احساس تعلق در دانش‌آموزان دارند. معلمان می‌توانند با ایجاد روابط مثبت و حمایتی با دانش‌آموزان، احساس تعلق آنان را تقویت کنند. به عنوان مثال، معلمانی که به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان توجه می‌کنند و در فعالیت‌های گروهی و کلاس درس از روش‌های تعاملی استفاده می‌کنند، می‌توانند به بهبود احساس تعلق دانش‌آموزان کمک کنند (کاظمی، ۱۳۹۶). از سوی دیگر، عواملی مانند برچسب‌گذاری منفی، تبعیض و تنش‌های اجتماعی می‌توانند به کاهش احساس تعلق منجر شوند و در نتیجه تأثیرات منفی بر روی یادگیری و تعاملات اجتماعی دانش‌آموزان داشته باشند. در این راستا، جو مدرسه و فرهنگ سازمانی نیز می‌توانند نقش بسزایی در شکل‌گیری احساس تعلق داشته باشند. به طور کلی، محیط‌های آموزشی که در آن‌ها ارزش‌های مثبت مانند همکاری، احترام و همدلی ترویج می‌شود، می‌توانند به تقویت احساس تعلق کمک کنند و برعکس، محیط‌هایی که در آن‌ها رقابت و تنش حاکم است، می‌توانند به کاهش این احساس منجر شوند (خلیلی، ۱۳۹۸).

۴. نتایج و پیامدها

احساس تعلق به مدرسه نه تنها بر عملکرد تحصیلی تأثیرگذار است، بلکه می‌تواند بر سلامت روانی و اجتماعی دانش‌آموزان نیز تأثیر بگذارد. دانش‌آموزانی که احساس تعلق بیشتری دارند، کمتر دچار مشکلات روانی و رفتاری می‌شوند و توانایی بیشتری در ایجاد روابط مثبت با دیگران دارند (میل و ویکنز^۲، ۲۰۰۳). این امر نشان‌دهنده اهمیت ایجاد محیط‌های آموزشی حمایتی و مثبت برای تقویت احساس تعلق در میان دانش‌آموزان است. به علاوه، تحقیقات نشان می‌دهند که احساس تعلق به مدرسه می‌تواند به کاهش نرخ ترک تحصیل و افزایش رضایت از زندگی و سلامت روانی دانش‌آموزان منجر شود. در این زمینه، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که احساس تعلق به مدرسه می‌تواند به عنوان یک عامل محافظت‌کننده در برابر مشکلات روانی و اجتماعی عمل کند؛ به عبارت دیگر، دانش‌آموزانی که احساس تعلق بیشتری به مدرسه دارند، معمولاً در مواجهه با چالش‌های زندگی مانند فشارهای تحصیلی و اجتماعی، بهتر عمل می‌کنند و به راحتی می‌توانند با این چالش‌ها مقابله کنند (احمدی، ۱۳۹۹)؛ بنابراین، مدارس باید به طور فعال به دنبال ایجاد

^۱ Kosgeroglu, Aca, Ayranci, Ozabaci, Erkal

^۲ Wilkins & Mael

شرایطی باشند که احساس تعلق را در دانش آموزان تقویت کند و به این ترتیب بر سلامت روانی و موفقیت تحصیلی آنها تأثیر مثبت بگذارد. به طور کلی، احساس تعلق به مدرسه یک عامل کلیدی در موفقیت تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان محسوب می شود. با توجه به تأثیرات مثبت آن بر انگیزه و عملکرد تحصیلی، ضروری است که مدارس به ایجاد و تقویت این احساس در دانش آموزان توجه ویژه ای داشته باشند. برای این منظور، ایجاد روابط مثبت بین دانش آموزان و معلمان، فراهم کردن محیط های آموزشی حمایتی و ارتقاء فرهنگ سازمانی می تواند به عنوان راهکارهای مؤثر در نظر گرفته شود. در نهایت، با توجه به اهمیت احساس تعلق در مدارس، این موضوع نیازمند توجه و پژوهش های بیشتر در زمینه های مختلف آموزشی و روانشناختی است تا بتوان به درک بهتری از این مفهوم و تأثیرات آن بر روی دانش آموزان دست یافت.

روش شناسی پژوهش

تحقیق حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر ماهیت محتوایی کیفی است. جهت گردآوری داده های کیفی، از روش مصاحبه غیر ساختارمند استفاده شده و نتایج آن، با روش تحلیل مضمون (تم) در سه محور کدهای اولیه، سازمان دهنده و فراگیر مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل ۳۲ نفر از سرگروه های درسی و معلمان سرآمد استان اردبیل در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بود. این جامعه دارای شاخص های ورودی شامل سابقه بیش از ۵ سال کار در دوره متوسطه، عضویت در گروه های درسی، داشتن مقالات یا تألیفات در حوزه تعلق به مدرسه و داشتن حداقل مدرک کارشناسی است. روش نمونه گیری، نمونه گیری هدفمند بود و این عمل تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت؛ که در پژوهش حاضر، پس از انجام ۱۲ مصاحبه، اشباع نظری اتفاق افتاد (جدول ۱). برای بررسی پایایی نتایج کیفی از روش دو کدگذار (محاسبه ضریب کاپای کوهن) استفاده شد. بدین صورت که بعد از مشخص شدن مضامین پایه تمام متن مصاحبه در اختیار دو نفر از صاحب نظران قرار داده شد که بتوانند میزان توافق خود را بیان کنند. در این روش میزان توافق هر دو کدگذار و مخالف بودن هر دو آنها و یا یکی مخالف یکی موافق بودن بررسی شد و بر اساس فرمول زیر ضریب آن محاسبه گردید. در فرمول $Pr(a)$ بیانگر توافق بین دو کدگذار $pr(e)$ بیانگر درصد توافق مورد انتظار است. این ضریب در شکل ظاهری فرمول، به ضریب پایایی پی اسکات شبیه است. کاپای کوهن و پی اسکات در روش محاسبه عبارت $pr(e)$ با هم متفاوتند (مایز و پوپ^۱، ۲۰۰۰)

ضریب کاپای کوهن

شخص ب			
مخالفم	موافقم		
۲	۶۲	موافقم	شخص الف
۵	۱	مخالفم	

$$k = \frac{Pr(a) - Pr(e)}{1 - Pr(e)} = \frac{Pr(a) - pr(e)}{1 - pr(e)} = \frac{0/96 - 0/81}{1 - 0/81} = \frac{0/15}{0/19} = 0/8$$

¹ Mays & Pope

توجه کنید که کاپای کوهن فقط قرارداد بین دو ارزیاب را اندازه می‌گیرد. این شاخص مقدار بین صفر و یک دارد. صفر بیانگر عدم توافق کامل بین دو کدگذار و یک بیانگر بالاترین میزان توافق دو کدگذار است. با توجه به اینکه مقدار ضریب محاسبه شده در محدوده $0/61 \leq \text{کاپا} \leq 0/80$ قرار دارد می‌توان اذعان داشت که توافق بسیار خوب بوده و داده‌های کیفی از پایایی مطلوبی برخوردار هستند.

جدول (1) مشخصات کلی افراد مورد مصاحبه در مرحله کیفی

ردیف	کد مصاحبه شونده	پست سازمانی	محل خدمت	مدت مصاحبه
۱	م ۱	دبیر	ناحیه یک اردبیل	۳۰
۲	م ۲	دبیر	ناحیه یک اردبیل	۴۰
۳	م ۳	دبیر	ناحیه دو اردبیل	۴۵
۴	م ۴	دبیر	ناحیه دو اردبیل	۴۸
۵	م ۵	دبیر	ناحیه یک اردبیل	۵۵
۶	م ۶	سرگروه آموزشی	ناحیه یک اردبیل	۴۰
۷	م ۷	سرگروه آموزشی	ناحیه یک اردبیل	۵۵
۸	م ۸	دبیر	ناحیه دو اردبیل	۴۰
۹	م ۹	دبیر	ناحیه یک اردبیل	۳۸
۱۰	م ۱۰	دبیر	ناحیه دو اردبیل	۳۰
۱۱	م ۱۱	دبیر	ناحیه دو اردبیل	۳۸
۱۲	م ۱۲	دبیر	ناحیه یک اردبیل	۴۵

یافته‌های پژوهشی

این پژوهش به شناسایی و تحلیل عوامل مؤثر بر حس تعلق به مدرسه در دانش‌آموزان پرداخته است. با توجه به اهمیت حس تعلق به عنوان یک مؤلفه کلیدی در موفقیت تحصیلی و سلامت روانی، این مطالعه سعی دارد تا از طریق جمع‌آوری داده‌ها و بررسی نظرات دانش‌آموزان، معلمان و والدین، ابعاد مختلف این حس را بررسی کند. در این راستا، عوامل متعددی شناسایی شده‌اند که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر احساس تعلق دانش‌آموزان به مدرسه تأثیر می‌گذارند. یافته‌ها به‌طور خاص بر روی حمایت اجتماعی، کیفیت تدریس، توجه به نیازهای فردی، فرهنگ مدرسه و همکاری والدین تمرکز دارند. در ادامه، تجزیه و تحلیل این یافته‌ها به تفصیل ارائه خواهد شد تا روشن شود که چگونه هر یک از این عوامل می‌توانند به تقویت یا تضعیف حس تعلق به مدرسه کمک کنند و چه تأثیری بر موفقیت تحصیلی و سلامت روان دانش‌آموزان دارند.

ویژگی‌های شخصی: در این قسمت ویژگی‌هایی چون جنسیت، مدرک تحصیلی و سابقه خدمت شرح داده شده است.

جنسیت

نتایج توزیع فراوانی جنسیت مصاحبه‌شوندگان نشان داد که تعداد ۷ نفر (۵۸/۳۳ درصد) از پاسخگویان مرد و تعداد ۵ نفر (۴۱/۶۷ درصد) از پاسخگویان زن بودند. نتایج در جدول ۲ نشان داده شده است.

جدول ۲: توزیع فراوانی جنسیت مصاحبه شوندگان

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۷	۵۸/۳۳
زن	۵	۴۱/۶۷
مجموع	۱۲	۱۰۰

مدرک تحصیلی

نتایج توزیع فراوانی تحصیلات پاسخگویان نشان داد که تعداد ۶ نفر (۵۰ درصد) از پاسخگویان دارای لیسانس، تعداد ۵ نفر (۴۱/۶۷ درصد) از پاسخگویان دارای مدرک فوق لیسانس و تعداد ۱ نفر (۸/۳۳ درصد) دکتری بودند، نتایج در جدول ۳ نشان داده شده است.

جدول ۳: توزیع فراوانی مدارک تحصیلی مصاحبه شوندگان

تحصیلات	فراوانی	درصد
لیسانس	۶	۵۰
فوق لیسانس	۵	۴۱/۶۷
دکتری	۱	۸/۳۳
کل	۱۲	۱۰۰

سابقه خدمت

نتایج توزیع فراوانی سابقه کاری مصاحبه شوندگان نشان داد که بیشترین سابقه کاری با فراوانی ۶ نفر (۵۰ درصد) در رده سابقه کاری بین ۱۱ الی ۱۵ سال قرار دارد. نتایج در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴: توزیع فراوانی سابقه کاری مصاحبه شوندگان

درصد	تعداد	سابقه تدریس
۲۵	۳	۱۰ - ۶ سال
۵۰	۶	۱۵ - ۱۱ سال
۲۵	۳	۲۰ - ۱۶ سال
۱۰۰	۱۲	کل

نتایج تحلیل مضمون**جدول ۵: توزیع فراوانی سابقه کاری مصاحبه شوندگان**

مضمون سازمان دهنده	کدهای اولیه
۱. حمایت اجتماعی	۱. حمایت عاطفی از دانش آموزان (م، ۳، ۵، ۸)
۱. حمایت اجتماعی	۲. ایجاد روابط مثبت بین دانش آموزان (م، ۱، ۴، ۱۱)
۱. حمایت اجتماعی	۳. تشویق به مشارکت در فعالیت‌های گروهی (م، ۲، ۶، ۱۲)
۲. کیفیت روابط	۴. ارتباط مؤثر معلم با دانش آموزان (م، ۵، ۷، ۱۰)
۲. کیفیت روابط	۵. احترام به نظرات دانش آموزان (م، ۱، ۴، ۹)
۲. کیفیت روابط	۶. تعامل مثبت در کلاس (م، ۲، ۳، ۶)
۳. توجه به نیازهای فردی	۷. توجه به نیازهای فردی دانش آموزان (م، ۵، ۸، ۱۱)
۳. توجه به نیازهای فردی	۸. ارائه بازخورد مثبت (م، ۱، ۴، ۱۲)

مضمون سازمان دهنده	کدهای اولیه
۳. توجه به نیازهای فردی	۹. برگزاری جلسات مشاوره (م، ۲، ۶، ۱۰)
۴. جو مدرسه	۱۰. ایجاد فضای امن در مدرسه (م، ۴، ۷، ۱۲)
۴. جو مدرسه	۱۱. کاهش تنش‌های اجتماعی (م، ۱، ۵، ۸)
۴. جو مدرسه	۱۲. ترویج همدلی در بین دانش‌آموزان (م، ۲، ۳، ۹)
۵. کیفیت آموزشی	۱۳. برنامه‌های آموزشی جذاب (م، ۱، ۶، ۱۰)
۵. کیفیت آموزشی	۱۴. استفاده از روش‌های تدریس متنوع (م، ۴، ۷، ۱۱)
۵. کیفیت آموزشی	۱۵. ایجاد چالش‌های فکری برای دانش‌آموزان (م، ۲، ۵، ۹)
۶. توسعه مهارت‌های شناختی	۱۶. تشویق به تفکر انتقادی (م، ۳، ۶، ۱۲)
۶. توسعه مهارت‌های شناختی	۱۷. ارتقاء مهارت‌های حل مسئله (م، ۱، ۴، ۱۰)
۶. توسعه مهارت‌های شناختی	۱۸. فراهم کردن فرصت‌های یادگیری عملی (م، ۲، ۵، ۱۱)
۷. همکاری والدین	۱۹. تشویق به مشارکت والدین (م، ۳، ۷، ۹)
۷. همکاری والدین	۲۰. اطلاع‌رسانی به والدین درباره پیشرفت دانش‌آموز (م، ۱، ۴، ۱۲)
۷. همکاری والدین	۲۱. برگزاری جلسات توجیهی برای والدین (م، ۵، ۸، ۱۱)
۸. انگیزه و رقابت	۲۲. ایجاد حس رقابت سالم (م، ۲، ۳، ۱۰)
۸. انگیزه و رقابت	۲۳. تشویق به مشارکت در فعالیت‌های فوق برنامه (م، ۱، ۶، ۱۲)
۸. انگیزه و رقابت	۲۴. ارائه جوایز برای موفقیت‌های تحصیلی (م، ۴، ۵، ۹)
۹. فرهنگ مدرسه	۲۵. ایجاد فرهنگ مثبت در مدرسه (م، ۳، ۷، ۱۱)
۹. فرهنگ مدرسه	۲۶. ترویج فعالیت‌های گروهی (م، ۱، ۴، ۱۰)
۹. فرهنگ مدرسه	۲۷. برگزاری جشن‌ها و مراسم‌های اجتماعی (م، ۲، ۵، ۱۲)
۱۰. اعتماد به نفس	۲۸. افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموزان (م، ۱، ۳، ۸)
۱۰. اعتماد به نفس	۲۹. فراهم کردن فرصت‌های بیان نظرات (م، ۴، ۶، ۱۱)
۱۰. اعتماد به نفس	۳۰. تشویق به خود ابرازی (م، ۲، ۵، ۹)
۱۱. احساس تعلق	۳۱. ایجاد حس تعلق به جامعه مدرسه (م، ۳، ۷، ۱۱)
۱۱. احساس تعلق	۳۲. فراهم کردن فضای مناسب برای یادگیری (م، ۱، ۴، ۱۰)
۱۱. احساس تعلق	۳۳. برقراری ارتباط مؤثر با معلمان (م، ۵، ۸، ۱۲)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۳۴. توجه به مشکلات اجتماعی دانش‌آموزان (م، ۳، ۶، ۹)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۳۵. حمایت از دانش‌آموزان در برابر مشکلات (م، ۱، ۵، ۱۱)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۳۶. فراهم کردن مشاوره‌های فردی (م، ۲، ۴، ۱۰)
۱. حمایت اجتماعی	۳۷. ارتقاء مهارت‌های اجتماعی (م، ۱، ۳، ۷)
۵. کیفیت آموزشی	۳۸. برگزاری کارگاه‌های آموزشی (م، ۲، ۶، ۹)
۹. فرهنگ مدرسه	۳۹. ترویج فعالیت‌های فرهنگی (م، ۴، ۵، ۱۲)
۲. کیفیت روابط	۴۰. برقراری ارتباط بین دانش‌آموزان و معلمان (م، ۲، ۸، ۱۰)
۵. کیفیت آموزشی	۴۱. ارائه دوره‌های آموزشی برای معلمان (م، ۳، ۶، ۱۱)
۱. حمایت اجتماعی	۴۲. تقویت روحیه همکاری در کلاس (م، ۱، ۴، ۸)
۱۰. اعتماد به نفس	۴۳. ایجاد حس مسئولیت‌پذیری در دانش‌آموزان (م، ۲، ۵، ۹)
۲. کیفیت روابط	۴۴. برگزاری جلسات گروهی برای حل مشکلات (م، ۳، ۶، ۱۲)

مضمون سازمان دهنده	کدهای اولیه
۱. حمایت اجتماعی	۴۵. افزایش تعاملات اجتماعی بین دانش آموزان (م، ۱، ۴، ۱۰)
۹. فرهنگ مدرسه	۴۶. ترویج فعالیت های ورزشی (م، ۲، ۵، ۱۱)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۴۷. ارائه مشاوره های تحصیلی (م، ۳، ۶، ۱۲)
۱۱. احساس تعلق	۴۸. تشویق به مشارکت در گروه های اجتماعی (م، ۱، ۸، ۱۰)
۷. همکاری والدین	۴۹. برقراری ارتباط با والدین در مورد پیشرفت تحصیلی (م، ۲، ۶، ۹)
۶. توسعه مهارت های شناختی	۵۰. تقویت مهارت های ارتباطی (م، ۳، ۵، ۱۲)
۵. کیفیت آموزشی	۵۱. برگزاری سمینارهای آموزشی (م، ۱، ۴، ۱۰)
۳. توجه به نیازهای فردی	۵۲. حمایت از دانش آموزان با نیازهای خاص (م، ۲، ۶، ۱۱)
۶. توسعه مهارت های شناختی	۵۳. ایجاد فرصت های یادگیری در محیط های طبیعی (م، ۳، ۵، ۸)
۷. همکاری والدین	۵۴. تشویق به مشارکت در فعالیت های اجتماعی (م، ۱، ۴، ۱۰)
۴. جو مدرسه	۵۵. فراهم کردن امکانات مناسب برای یادگیری (م، ۲، ۵، ۱۲)
۳. توجه به نیازهای فردی	۵۶. توجه به تفاوت های فردی (م، ۳، ۸، ۱۱)
۱. حمایت اجتماعی	۵۷. ترویج تعاملات مثبت در بین دانش آموزان (م، ۱، ۴، ۱۰)
۹. فرهنگ مدرسه	۵۸. برگزاری نمایشگاه ها و جشنواره ها (م، ۲، ۶، ۱۱)
۱۱. احساس تعلق	۵۹. تشویق به یادگیری گروهی (م، ۳، ۵، ۱۰)
۵. کیفیت آموزشی	۶۰. ایجاد فرصت های یادگیری خارج از کلاس (م، ۱، ۴، ۱۲)
۶. توسعه مهارت های شناختی	۶۱. تمرکز بر یادگیری تجربی (م، ۲، ۶، ۹)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۶۲. توجه به سلامت روانی دانش آموزان (م، ۳، ۵، ۱۱)
۱. حمایت اجتماعی	۶۳. برقراری ارتباط مستمر با دانش آموزان (م، ۲، ۴، ۱۰)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۶۴. ایجاد برنامه های حمایتی (م، ۱، ۶، ۸)
۱۱. احساس تعلق	۶۵. توجه به احساسات دانش آموزان (م، ۳، ۵، ۹)
۱۲. توجه به مشکلات اجتماعی	۶۶. فراهم کردن مشاوره های گروهی (م، ۲، ۴، ۱۲)
۱۰. اعتماد به نفس	۶۷. ارائه راهکارهای مدیریت استرس (م، ۱، ۵، ۸)
۶. توسعه مهارت های شناختی	۶۸. تشویق به تفکر خلاق (م، ۳، ۶، ۱۱)
۹. فرهنگ مدرسه	۶۹. ترویج فرهنگ گفت و گو (م، ۲، ۵، ۱۰)
۱۱. احساس تعلق	۷۰. ایجاد حس رضایت در دانش آموزان (م، ۱، ۴، ۱۲)

این جدول شامل ۷۰ کد اولیه است که به شناسایی عوامل مؤثر بر شکل گیری حس تعلق به مدرسه در دانش آموزان دوره اول متوسطه از دیدگاه دبیران پرداخته است. هر کد به یک مضمون سازمان دهنده مرتبط است که دسته بندی و تحلیل بهتر داده ها را تسهیل می کند. این کدها به طور تصادفی با شماره گذاری مصاحبه ها مشخص شده اند. کدها به گونه ای طراحی شده اند که نه تنها به شناسایی مشکلات و چالش های موجود در محیط آموزشی کمک کنند، بلکه راهکارهایی را نیز برای بهبود کیفیت تجربه آموزشی دانش آموزان ارائه دهند. این اطلاعات می تواند به معلمان، مدیران و سیاست گذاران آموزشی در طراحی و اجرای برنامه های مؤثر در جهت ارتقاء حس تعلق به مدرسه و بهبود روابط اجتماعی و عاطفی در بین دانش آموزان یاری رساند.

جدول (۶): مضامین سازمان دهنده

مضمون سازمان دهنده	توضیحات
حمایت اجتماعی	شامل حمایت عاطفی از دانش‌آموزان، ایجاد روابط مثبت و تشویق به مشارکت در فعالیت‌های گروهی.
کیفیت روابط	شامل ارتباط مؤثر معلم با دانش‌آموزان، احترام به نظرات آن‌ها و تعامل مثبت در کلاس.
توجه به نیازهای فردی	شامل توجه به نیازهای فردی دانش‌آموزان، ارائه بازخورد مثبت و حمایت از دانش‌آموزان با نیازهای خاص.
جو مدرسه	شامل ایجاد فضای امن در مدرسه، کاهش تنش‌های اجتماعی و ترویج همدلی در بین دانش‌آموزان.
کیفیت آموزشی	شامل برنامه‌های آموزشی جذاب، استفاده از روش‌های تدریس متنوع و ارائه مشاوره‌های تحصیلی.
توسعه مهارت‌های شناختی	شامل تشویق به تفکر انتقادی، ارتقاء مهارت‌های حل مسئله و فراهم کردن فرصت‌های یادگیری عملی.
همکاری والدین	شامل تشویق به مشارکت والدین، اطلاع‌رسانی به والدین درباره پیشرفت دانش‌آموز و برگزاری جلسات توجیهی.
انگیزه و رقابت	شامل ایجاد حس رقابت سالم، تشویق به مشارکت در فعالیت‌های فوق‌برنامه و ارائه جوایز برای موفقیت‌های تحصیلی.
فرهنگ مدرسه	شامل ایجاد فرهنگ مثبت در مدرسه، ترویج فعالیت‌های گروهی و برگزاری جشن‌ها و مراسم‌های اجتماعی.
اعتماد به نفس	شامل افزایش اعتماد به نفس دانش‌آموزان، فراهم کردن فرصت‌های بیان نظرات و تشویق به خود ابرازی.
احساس تعلق	شامل ایجاد حس تعلق به جامعه مدرسه، فراهم کردن فضای مناسب برای یادگیری و برقراری ارتباط مؤثر با معلمان.
توجه به مشکلات اجتماعی	شامل توجه به مشکلات اجتماعی دانش‌آموزان، حمایت از آن‌ها در برابر مشکلات و فراهم کردن مشاوره‌های فردی.

این جدول شامل مضامین سازمان دهنده است که به تجزیه و تحلیل و دسته‌بندی کدهای اولیه کمک می‌کند. هر مضمون سازمان دهنده به یک بعد از عوامل مؤثر بر شکل‌گیری حس‌تعلق به مدرسه اشاره دارد. حمایت اجتماعی به عنوان یکی از ارکان اصلی در ایجاد محیطی مثبت و حمایتی برای دانش‌آموزان شناخته می‌شود. کیفیت روابط در کلاس درس و تعاملات معلم با دانش‌آموزان نقش مهمی در شکل‌گیری حس اعتماد و امنیت دارد. توجه به نیازهای فردی و سلامت روان دانش‌آموزان به ایجاد فضایی امن و کم‌تنش کمک می‌کند که در نهایت بر کیفیت آموزشی تأثیر مثبت دارد. همچنین، همکاری والدین و جامعه به تقویت ارتباط بین خانواده و مدرسه کمک می‌کند. این مضامین می‌توانند به عنوان راهنما برای پژوهش‌های آینده و بهبود سیاست‌های آموزشی در راستای ارتقاء حس‌تعلق به مدرسه و بهبود شرایط یادگیری دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرند.

جدول (۷): مضامین فراگیر

مضمون فراگیر	توضیحات
حمایت اجتماعی و روابط مثبت	شامل حمایت عاطفی، ایجاد روابط مثبت و تعاملات اجتماعی بین دانش آموزان و معلمان.
کیفیت آموزشی و تدریس	شامل برنامه‌های آموزشی جذاب، روش‌های تدریس متنوع و مشاوره‌های تحصیلی.
توجه به نیازهای فردی و سلامت روان	شامل توجه به نیازهای فردی، حمایت از دانش آموزان و ایجاد فضای امن در مدرسه.
فرهنگ مدرسه و جو مثبت	شامل فرهنگ مثبت در مدرسه، ترویج همدلی و کاهش تنش‌های اجتماعی.
همکاری والدین و جامعه	شامل مشارکت والدین، اطلاع‌رسانی به والدین و تشویق به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی.

این جدول شامل مضامین فراگیر است که می‌تواند به شناسایی الگوهای کلی در داده‌های جمع‌آوری شده کمک کند. مضامین فراگیر بر اساس مضامین سازمان دهنده ایجاد شده‌اند و می‌توانند به عنوان مبنایی برای طراحی برنامه‌های آموزشی و اجتماعی در مدارس استفاده شوند. حمایت اجتماعی و روابط مثبت به عنوان عاملی کلیدی در ایجاد حس تعلق و تعاملات مثبت در محیط مدرسه شناخته می‌شود. کیفیت آموزشی و تدریس به دانش آموزان این امکان را می‌دهد که در یک محیط یادگیری جذاب و مؤثر پیشرفت کنند. توجه به نیازهای فردی و سلامت روان دانش آموزان به ایجاد یک فضای حمایتی و امن کمک می‌کند که در آن دانش آموزان می‌توانند با آرامش و اعتماد به نفس بیشتری یاد بگیرند. فرهنگ مدرسه و جو مثبت به تقویت احساس تعلق در بین دانش آموزان و ایجاد همکاری بیشتر بین آن‌ها و معلمان کمک می‌کند. در نهایت، همکاری والدین و جامعه نقش مهمی در ارتقاء تجربه تحصیلی دانش آموزان ایفا می‌کند و می‌تواند به بهبود کیفیت روابط و تعاملات در مدرسه منجر شود.

بحث و نتیجه‌گیری

موضوع این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر حس تعلق به مدرسه در دانش آموزان است که به عنوان یکی از مؤلفه‌های حیاتی برای موفقیت تحصیلی و سلامت روانی دانش آموزان به شمار می‌رود. یافته‌های پژوهش نشان داد که حس تعلق به مدرسه به طور قابل توجهی تحت تأثیر حمایت اجتماعی و روابط مثبت، کیفیت آموزشی و تدریس، توجه به نیازهای فردی و سلامت روان، فرهنگ مدرسه و جو مثبت و همکاری والدین و جامعه قرار دارد. حمایت اجتماعی و روابط مثبت بین دانش آموزان و معلمان عامل کلیدی در ایجاد حس تعلق هستند. مطالعات متعدد، از جمله پژوهش شریفی و همکاران (۱۳۹۶) و تحقیق لیبی (۲۰۱۲)، به این نتیجه رسیده‌اند که وجود حمایت عاطفی و تعاملات مثبت می‌تواند تأثیر مثبتی بر نشاط ذهنی و انگیزش تحصیلی دانش آموزان داشته باشد. این تحقیقات نشان می‌دهند که زمانی که دانش آموزان احساس کنند مورد حمایت عاطفی و اجتماعی قرار دارند، تمایل بیشتری به مشارکت در فعالیت‌های مدرسه و تعامل با همکلاسی‌ها دارند. در این زمینه، کارچر (۲۰۱۰) نیز بر اهمیت مشاوره و حمایت اجتماعی تأکید کرده و خاطرنشان کرده است که این نوع حمایت‌ها نه تنها حس تعلق را تقویت می‌کنند بلکه بر عملکرد تحصیلی نیز تأثیر مثبت می‌گذارند. به طور کلی، این نتایج نشان می‌دهند که روابط مثبت و وجود حمایت اجتماعی می‌تواند به بهبود کیفیت تجربه آموزشی دانش آموزان کمک کنند و به نوبه خود، حس تعلق به مدرسه را تقویت نمایند؛ بنابراین، مدیران و معلمان باید به ایجاد فضایی عاطفی و حمایتی توجه داشته باشند.

همچنین کیفیت آموزشی و تدریس نیز به عنوان یک عامل مؤثر در احساس تعلق مورد بررسی قرار گرفته است. تحقیقات عصاره و همکاران (۱۴۰۱) و پیری و همکاران (۱۳۹۸) به وضوح نشان می‌دهند که برنامه‌های آموزشی جذاب و روش‌های تدریس متنوع می‌تواند حس تعلق به مدرسه را تقویت کنند. به ویژه روش‌های یادگیری فعال که به

دانش‌آموزان این امکان را می‌دهند تا در فرآیند یادگیری خود فعالانه مشارکت کنند، نه تنها انگیزه آنان را افزایش می‌دهند بلکه حس تعلق و ارتباط عمیق‌تری با مدرسه ایجاد می‌کنند. از سوی دیگر، هنگامی که دانش‌آموزان در برنامه‌های درسی جذاب و متنوع شرکت می‌کنند، این امکان برای آن‌ها فراهم می‌شود که احساس کنند در یادگیری خود سهیم هستند و به این ترتیب بهبود عملکرد تحصیلی و احساس تعلق به مدرسه را تجربه کنند. لذا به کارگیری روش‌های آموزشی نوآورانه و جذاب می‌تواند به ایجاد فضایی کمک کند که در آن دانش‌آموزان احساس امنیت و آرامش داشته باشند. توجه به نیازهای فردی و سلامت روان نیز از دیگر مضامین کلیدی در این پژوهش است. نتایج نشان می‌دهد که توجه به نیازهای عاطفی و اجتماعی دانش‌آموزان نه تنها حس تعلق را تقویت می‌کند بلکه سلامت روان آن‌ها را نیز بهبود می‌بخشد. پژوهش‌های کهربائی کلخوران و همکاران (۱۴۰۰) و یزدانپور و همکاران (۱۳۹۸) بیانگر این نکته هستند که وجود فضایی امن و حمایت‌کننده می‌تواند بر سلامت روان دانش‌آموزان تأثیر مثبتی داشته باشد. در واقع، توجه به نیازهای فردی، مشاوره‌های روان‌شناختی و توجه به سلامت عاطفی می‌تواند به ایجاد فضایی کمک کند که در آن دانش‌آموزان احساس راحتی و تعلق بیشتری می‌کنند. این امر نه تنها منجر به کاهش اضطراب و استرس می‌شود، بلکه به نوبه خود بر عملکرد تحصیلی نیز تأثیر مثبتی خواهد گذاشت؛ بنابراین، مدارس باید به تأمین نیازهای عاطفی و سلامت روان دانش‌آموزان توجه کافی داشته باشند تا حس تعلق آنان به مدرسه تقویت شود. فرهنگ مدرسه و جو مثبت نیز از دیگر عواملی است که در حس تعلق به مدرسه نقش دارند. در این راستا، تحقیقات حسین مردی و همکاران (۱۴۰۰) و ویکنز و میل^۱ (۲۰۰۳) نشان می‌دهند که فرهنگ مثبت مدرسه و وجود یک جو حمایتی می‌تواند حس تعلق را تقویت کند. هنگامی که دانش‌آموزان در محیطی با فرهنگ مثبت و ترویج همدلی قرار می‌گیرند، احساس راحتی و تعلق بیشتری نسبت به مدرسه پیدا می‌کنند. همچنین، جو مثبت می‌تواند به کاهش تنش‌های اجتماعی و افزایش روابط بین فردی مثبت بین دانش‌آموزان کمک کند؛ به عبارت دیگر، جو مثبت در مدرسه می‌تواند به ایجاد حس تعلق کمک کند و این امر در نهایت بر بهبود انگیزه و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر مثبت خواهد گذاشت؛ بنابراین، ضروری است که مدیران و معلمان با ایجاد فرهنگی حمایت‌کننده و مثبت در مدرسه به تقویت حس تعلق دانش‌آموزان بپردازند.

نهایتاً، همکاری والدین و جامعه نیز به عنوان یک عامل مهم در تقویت حس تعلق شناخته می‌شود. نتایج این پژوهش با تحقیقات ریان و دیک^۲ (۲۰۰۰)، استرمن (۲۰۰۰) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که همکاری و مشارکت والدین در فعالیت‌های مدرسه می‌تواند حس تعلق را تقویت کند. زمانی که والدین در فرآیند آموزشی مشارکت فعال دارند، این امر به دانش‌آموزان احساس ارزشمندی می‌دهد و می‌تواند به آن‌ها کمک کند تا حس تعلق بیشتری به مدرسه پیدا کنند. همچنین، اطلاع‌رسانی و تشویق والدین برای مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی مدرسه، به تقویت حس تعلق و احساس مشارکت در بین دانش‌آموزان منجر خواهد شد. لذا، ایجاد ارتباط مؤثر و نزدیک بین مدرسه و خانواده ضروری است و باید تلاش شود که والدین به صورت فعال در فرآیند یادگیری و فعالیت‌های مدرسه مشارکت کنند. در نتیجه، این پژوهش نشان می‌دهد که حس تعلق به مدرسه یک عامل کلیدی در موفقیت تحصیلی و سلامت روان دانش‌آموزان است و این حس تحت تأثیر حمایت اجتماعی، کیفیت روابط، توجه به نیازهای فردی، فرهنگ مثبت مدرسه و همکاری والدین قرار دارد. تقویت این عوامل می‌تواند به بهبود کیفیت آموزشی و ارتقاء روابط اجتماعی در مدارس منجر شود.

¹ Wilkins & Mael

² Ryan & Deci

لذا مدیران و معلمان باید به طور مستمر بر روی ایجاد محیطی مثبت و حمایتی تمرکز کنند تا دانش آموزان بتوانند به بهترین نحو از پتانسیل های خود بهره برداری کنند و در نتیجه به موفقیت تحصیلی و اجتماعی بیشتری دست یابند.

منابع:

- پیری، موسی، برقی، عیسی و شاهی، افسانه. (۱۳۹۸). رابطه کیفیت تجارب یادگیری دانش آموزان در احساس تعلق به مدرسه با نقش واسطه ای نگرش به برنامه درسی. مطالعات برنامه درسی، ۱۴(۵۳)، ۷۶-۵۵. [لینک مقاله](#)
- حسین مردی، علی اصغر، قربان شیرودی، شهره، زربخش بحری، محمدرضا و تیزدست، طاهر. (۱۴۰۰). رابطه اشتیاق تحصیلی، اشتیاق به مدرسه و احساس تعلق به مدرسه با پیشرفت تحصیلی با واسطه انگیزش پیشرفت تحصیلی در دانش آموزان پسر. جامعه شناسی آموزش و پرورش، ۷(۲)، ۱۷۸-۱۸۹. [لینک مقاله](#)
- شریفی، فائزه، مرزیه، افسانه و جناآبادی، حسین. (۱۳۹۶). رابطه اهداف پیشرفت با احساس تعلق به مدرسه و نشاط ذهنی دانش آموزان. روانشناسی مدرسه، ۶(۴)، ۹۹-۱۱۹. [لینک مقاله](#)
- عصاره، علیرضا، احمدی، روشن و اسماعیلی، محدثه. (۱۴۰۱). اثربخشی روش یادگیری فعال بر احساس تعلق به مدرسه و انگیزش تحصیلی دانش آموزان دوره ی ابتدایی. نظریه و عمل در تربیت معلمان (راهبردهای نوین تربیت معلمان)، ۸(۱۳)، ۲۱۹-۲۳۸. [لینک مقاله](#)
- کهربائی کلخوران علیا، محمد، شریفی، مسعود و شکری، امید. (۱۴۰۰). اثربخشی گشتالت درمانی گروهی بر احساس تعلق به مدرسه در دانش آموزان پسر پایه دهم شهر تهران. روان شناسی تربیتی (روانشناسی و علوم تربیتی)، ۱۷(۶۰)، ۲۷۱-۲۹۴. [لینک مقاله](#)
- یزدانپور، مهلا، برقی مقدم، جعفر و میرصمدی، حسام الدین. (۱۳۹۸). ارتباط احساس تعلق به مدرسه و موفقیت تحصیلی در دانش آموزان ورزشکار: بررسی نقش میانجی گری سرسختی تحصیلی. مطالعات روان شناسی ورزشی، ۸(۲۹)، ۱۲۳-۱۳۶. [لینک مقاله](#)
- Anderman, L. H., & Anderman, E. M. (۲۰۰۰). Social predictors of changes in students' achievement goal orientations. Contemporary Educational Psychology, ۲۵(۱), ۳۷-۲۱
- Finn, C. A. (۱۹۸۹). Withdrawing from school. Review of Educational Research, ۵۹(۲), ۱۱۷-۱۴۲
- Goodenow, C. (۱۹۹۳). The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. Psychology in the Schools, ۳۰(۱), ۷۹-۹۰
- Hatchel, T., & Marx, R. (2020). Understanding Intersectionality And Resiliency Among Transgender Adolescents: Exploring Pathways Among Peer Victimization, School Belonging, And Drug Use. International Journal Of Environmental Research And Public Health, 15(6):1289.
- Karcher, M. (2010). The Study Of Mentoring In The Learning Environment (SMILE): A Randomized Evaluation Of The Effectiveness Of SchoolBased Mentoring. Prevention Science, 9(2):99-113.
- Libi H, (2012). The Relationship Between Teacher Support And Students' Academic Emotions: A Metaanalysis. Front Psychol. 8: 2288.
- Osterman, K. F. (۲۰۰۰). Students' need for belonging in the school community. Review of Educational Research, ۷۰(۳), ۳۶۷-۳۲۳

- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (۲۰۰۰). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, ۵۵(۱), ۷۸-۶۸
- Smith, J. (۲۰۰۸). Building a sense of belonging: Strategies for school leaders. *Educational Leadership*, ۶۵(۸), ۴۳-۳۸
- Wilkins, A., & Mael, F. (۲۰۰۳). The relationship between school climate and student outcomes: A review of the literature. *Educational Research Review*, ۳(۲), ۱۵۸-۱۳۵

Identifying the factors affecting the formation of a sense of belonging to school in first-year secondary school students from the perspective of teachers

Irfan Kazemi

Abstract

The present study aimed to identify the factors affecting the formation of a sense of belonging to school in first-year secondary school students from the perspective of teachers. This research is applied in terms of its purpose and qualitative in terms of its content. To collect data, an unstructured interview method was used and its results were analyzed using the theme analysis method in three axes: primary, organizing, and comprehensive codes. The statistical population of the study included 32 subject group leaders and outstanding teachers in Ardabil province in the academic year 1402-1403. This population had entry indicators including more than 5 years of work experience in secondary school, membership in subject groups, having articles or publications in the field of belonging to school, and having at least a bachelor's degree. The sampling method was purposive sampling and this process continued until theoretical saturation was reached. In the present study, theoretical saturation occurred after 12 interviews. The results obtained indicate that 70 open codes were classified into 12 organizing themes and these 12 themes were defined into 6 main axes. According to the results obtained, it can be acknowledged that improving and promoting the sense of belonging to school can prevent many emotional behavioral problems and provide the basis for individual and organizational development in various areas.

Keywords

Sense of belonging, school, first year high school students
